Krzysztof Urbaniak¹

**Glosa do wyroku Wysokiego Trybunału, Wydział Ławy
Królewskiej (High Court of Justice, Queen's Bench
Division, Divisional Court) z 3 listopada 2016 roku²**

Wstęp

3 listopada 2016 r. Wysoki Trybunał (High Court of Justice) w składzie trzyosobowym: Lord Thomas of Cwmgiedd Lord Naczelnny Sędzia (Lord Chief Justice of England and Wales) – przewodniczący Wydziału Karnego Sądu Apelacyjnego (Court of Appeal, Criminal Division), Sir Terence Etherton Przewodniczący Wydziału Cywilnego Sadu Apelacyjnego (Master of Rolls – Court of Appeal, Civil Division) oraz Lorda Sędziego Sądu Apelacyjnego Sales'a (Lord Justice of Appeal) wydał wyrok w sprawie *R. (Miller) przeciwko Sekretarzowi Stanu ds. Wystąpienia z Unii Europejskiej* [2016] EWHC 2768 (admin). Sprawa będąca przedmiotem orzeczenia miała charakter precedensowy, dotyczyła bowiem konstytucyjności (legalności) prowadzonej przez rząd Jej Królewskiej Mości procedury wystąpienia z Unii Europejskiej. Sędziowie decydowali, na gruncie konstytucji brytyjskiej, co do legalności procedury powiadamiania Rady Europejskiej, o zamiarze wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej, na podstawie Artykułu 50 Traktatu

¹ Autor jest adiunktem w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

² *R. (Miller) v. Secretary of State for Exiting the European Union* [2016] EWHC 2768 (Admin), <https://www.judiciary.gov.uk/judgments/r-miller-v-secretary-of-state-for-exiting-the-european-union> (12.11.2016).

o Unii Europejskiej. Podstawą orzeczenia było skonfrontowanie podstawowych zasad konstytucji brytyjskiej dotyczących m.in. relacji prerogatywy królewskiej i prawa stanowionego przez parlament, granic swobody prowadzenia przez rząd polityki zagranicznej w oparciu o prerogatywę, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki polityki europejskiej oraz relacji zasady suwerenności parlamentu i zasady suwerenności narodu.

Stan faktyczny

1 stycznia 1973 r. Zjednoczone Królestwo przystąpiło do Wspólnot Europejskich. Elementem procesu akcesyjnego, obok negocjacji ze Wspólnotami, było przyjęcie ustawy *the European Communities Act* z 1972 r. Na mocy ustawy 1972 r., choć spornym mogą pozostawać skutki systemowe tej ustawy, a także wyroku, prawo wspólnotowe uzyskało podstawy obowiązywania w systemach prawnych Zjednoczonego Królestwa, będąc w efekcie źródłem praw i obowiązków obywateli.

23 czerwca 2016 r., na podstawie ustawy *the European Union Referendum Act* z 2015 r., odbyło się referendum w sprawie dalszego członkostwa Zjednoczonego Królestwa w Unii Europejskiej. Szczegółowym przedmiotem referendum była odpowiedź na pytanie: czy Zjednoczone Królestwo powinno pozostać w Unii Europejskiej czy opuścić Unię Europejską³. W referendum wzięło udział ponad 33,5 mln obywateli, co stanowiło 72,21% uprawnionych do głosowania. Większość głosujących (51,89%) opowiedziała się za opuszczeniem przez Wielką Brytanię Unii Europejskiej⁴.

Bezpośrednią konsekwencją zwycięstwa zwolenników wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej była dymisja premiera rządu Davida Camerona. Wziął on na siebie polityczną odpowiedzialność za wynik referendum, zrezygnował z kierowania gabinetem i partią rządzącą oraz oświadczył,

³ Treść pytania ustanowiona w art. 1 (4) ustawy *the European Union Referendum Act* z 2015 r. brzmiała: „Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?”.

⁴ E. Uberoi, *European Union Referendum 2016*, Briefing Paper, CBP 7639, House of Commons Library, House of Commons 29 June 2016, <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7639#fullreport> (12.11.2016).

że negocjacje w sprawie wystąpienia z Unii powinien poprowadzić rząd pod nowym przywództwem. W wyniku przeprowadzonych w Partii Konserwatywnej wewnętrzzpartyjnych wyborów liderem partii, a następnie premierem rządu została Teresa May⁵.

Gabinet premier T. May, po dość długim okresie zwlekania z obwieszczeniem planu wystąpienia Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej ogłosił, że wymagany przez traktat lizboński wniosek zostanie złożony Radzie Europejskiej, na mocy prerogatywy królewskiej⁶, do końca marca 2017 r. Zgodnie z art. 50. Traktatu o Unii Europejskiej, stanowiącym o procedurze wystąpienia z Unii,⁷ każde Państwo Członkowskie może, zgodnie ze swoimi wymogami konstytucyjnymi, podjąć decyzję o wystąpieniu z Unii (ust. 1). Państwo Członkowskie, które podjęło decyzję o wystąpieniu, notyfikuje swój zamiar Radzie Europejskiej. W świetle wytycznych Rady Europejskiej Unia prowadzi negocjacje i zawiera z tym Państwem umowę określającą warunki jego wystąpienia, uwzględniając ramy jego przyszłych stosunków z Unią. Umowa jest zawierana w imieniu Unii przez Radę, stanowiącą większością kwalifikowaną po uzyskaniu zgody Parlamentu Europejskiego. Traktaty przestają mieć zastosowanie do tego Państwa od dnia wejścia w życie umowy o wystąpieniu lub, w przypadku jej braku, dwa lata po notyfikacji, chyba że Rada Europejska w porozumieniu z danym Państwem Członkowskim podejmie jednomyślnie decyzję o przedłużeniu tego okresu.

Zasadniczym pytaniem, na które musiał odpowiedzieć sąd, było czy w świetle konstytucji brytyjskiej, Korona, bez specjalnego upoważnienia parlamentu, działając poprzez akt wykonawczy rządu, jest uprawniona użyć władzy wpływającej z prerogatywy królewskiej (*royal prerogative*), by powiadomić Radę Europejską o podjęciu decyzji o wystąpieniu z Unii Europejskiej.

⁵ N. Johnston; L. Maer, *Leadership Elections: Conservative Party*, Briefing Paper, SN 01366, House of Commons Library, House of Commons 11 July 2016, <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN01366> (12.11.2016).

⁶ Szerzej na temat miejsca prerogatywy królewskiej w brytyjskim systemie źródeł prawa: T. Wicciech, *Uprawnienia zastrzeżone Korony w ustroju westminsterskim*, „Politeja” 2010, nr 13.

⁷ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie 13 grudnia 2007 r. (Dz.U. UE, 2007/C 306/1).

Wyrok Wysokiego Trybunału

Wysoki Trybunał dla Anglii i Walii w wyroku wydanym 3 listopada 2016 r. orzekł, że Sekretarz Stanu ds. Wystąpienia z Unii Europejskiej (Secretary of State for Exiting the European Union) nie ma uprawnienia, na mocy prerogatywy królewskiej, do notyfikowania na mocy art. 50 Traktatu o Unii Europejskiej o podjęciu decyzji o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa z Unii Europejskiej⁸. Trybunał podzielił argumenty skarżących, że Korona nie może zmieniać prawa krajowego (*domestic law*) i znieść przysługujące prawa i wolności, chyba że takie upoważnienie zostanie nadane Koronie na mocy ustawy uchwalonej przez parlament. Sąd stanął na stanowisku, że ustawa *The European Communities Act* z 1972 r. nie dała Koronie koniecznego upoważnienia w tej sprawie⁹.

Tego samego dnia rząd wydał komunikat prasowy w który okazał „rozczarowanie” wyrokiem i zapowiedział złożenie apelacji do Sadu Najwyższego (Supreme Court of the United Kingdom)¹⁰. Z kolei premier rządu T. May na łamach gazety *The Telegraph*, komentując wyrok sądu, jeszcze raz podkreśliła stanowisko rządu, argumentując: „może wydawać się, że chodzi o debatę o procesie wystąpienia (z Unii Europejskiej) oraz argumentację prawną, ale w rzeczywistości chodzi o ważną zasadę. Parlament postanowił oddać decyzję o naszym członkostwie w Unii Europejskiej w ręce Brytyjczyków. Społeczeństwo dokonało wyboru w sposób definitywny. Odpowiedzialnością rządu jest wprowadzić ich instrukcje w życie. Członkowie Izby Gmin i Lordowie, którzy boją się nad wynikiem referendum, powinni zaakceptować wolę społeczeństwa”¹¹.

Z kolei David Davis, Sekretarz Stanu ds. Wystąpienia z Unii Europejskiej, w wystąpieniu w Izbie Gmin 7 listopada 2016 r., w którym nakreślił stanowi-

⁸ *R. (Miller) v. Secretary of State for Exiting the European Union* [2016] EWHC 2768 (Admin), para 111.

⁹ *Ibidem*, para 95–96.

¹⁰ Prime Minister’s Office, Department for Exiting the European Union and Attorney General’s Office, ‘High Court Ruling on Article 50: Statement’, 3 November 2016, <https://www.gov.uk/government/news/high-court-ruling-on-article-50-statement> (12.11.2016).

¹¹ T. May, *Why I Will Not Allow the British People’s Vote for Brexit to be Sabotaged*, „*Telegraph*”, 5 Listopad 2016, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/11/05/why-i-will-not-allow-the-british-peoples-vote-for-brexit-to-be-s> (21.11.2016).

sko rządu po wyroku Wysokiego Trybunału oraz dalsze zamierzenia procesowe rządu stwierdził, że „rząd nie zgadza się z wyrokiem Trybunału. Społeczeństwo zagłosowało za opuszczeniem Unii Europejskiej w referendum zatwierdzonym przez ustawę uchwaloną przez parlament. W naszej opinii jedyną drogą wystąpienia z Unii, jest procedura oparta o art. 50, a uruchomienie jej słusznie leży w gestii rządu, na mocy prerogatywy”¹². Minister zapowiedział również odwołanie się od niekorzystnego wyroku do Sądu Najwyższego. 8 listopada 2016 r. Sąd Najwyższy poinformował, że przyjmuje na wokandę apelację złożoną przez rząd. Rozprawę wyznaczono na 5–8 grudnia 2016 r., a wyrok najprawdopodobniej zostanie wydany w styczniu 2017 r.¹³

Problemy konstytucyjne określone przez sąd

W głosowanym wyroku Wysoki Trybunał dokonał analizy i konfrontacji szeregu ważnych zasad konstytucyjnych. W szczególności należy zwrócić uwagę na dwie zasadnicze zasady, w tym w szczególności:

1. relacji prerogatywy królewskiej i prawa stanowionego przez parlament przy ustalaniu granic swobody prowadzenia przez rząd polityki zagranicznej,
2. relacji zasady suwerenności parlamentu do zasady suwerenności narodu.

1. Wykonywanie uprawnień wynikających z prerogatywy jest na ogół traktowane jako realizacja kompetencji monarchy (egzekutywy) wynikających z *common law*, które od orzeczenia z 1611 r. (*case of proclamation*) nie mogą zostać wykorzystane do zmiany istniejącego prawa stanowionego lub zwyczajowego¹⁴. Przyjmuje się, że w razie ewentualnego konfliktu między postano-

¹² HC *Hansard*, 7 November 2016, col 1256; <https://hansard.parliament.uk/commons/2016-11-07/debates/CS9A3B55-6FB3-455D-B704-F8B1BF5A5AF5/Article50> (12.11.2016).

¹³ <https://www.supremecourt.uk/news/permission-to-appeal-decision-08-november-2016.htm> (12.11.2016).

¹⁴ P. Mikuli, *Problematyka ratyfikacji i implementacji umowy międzynarodowej w ustroju Zjednoczonego Królestwa*, [w:] *Konstytucjonalizm w państwach anglosaskich*, red. A. Zięba, Kraków 2013, s. 310; E. Ellis, *Sources of Law and Hierarchy of Norms*, [w:] *English Public Law*, red. D. Feldman, P. Briks, Oxford University Press 2004, s. 50.

wieniami ustawy a regulacjami wydanymi na podstawie prerogatywy królewskiej, pierwszeństwo należy przypisać ustawie, co stanowi konsekwencję podrzędności prawa powszechnego prawu stanowionemu¹⁵. Z kolei prowadzenie polityki zagranicznej, zawieranie umów międzynarodowych tradycyjnie zaliczane jest do uprawnień Korony wynikających z prerogatywy monarchy¹⁶.

Trybunał w swoim rozstrzygnięciu stanął na stanowisku, że uruchomienie w drodze zastosowania prerogatywy królewskiej procedury wynikającej z art. 50 będzie w konsekwencji naruszało dotychczas obowiązujące prawo krajowe. Trybunał doszedł do takiej konkluzji wychodząc z założenia, że notyfikacja dokonana na podstawie art. 50 nie może być jednostronnie wycofana¹⁷. Przy postawieniu takiego założenia, najdalej po dwóch latach od poinformowania o intencjach co do wystąpienia z Unii, członkostwo wygaśnie z mocy prawa (art. 50 ust. 3 Traktatu), a traktaty unijne przestaną mieć zastosowanie w Zjednoczonym Królestwie. Trybunał stanął na stanowisku, że ustawa *the European Communities Act* z 1972 r., jest źródłem ustanawianego prawa krajowego. Przyjmując ten pogląd, Trybunał odwołał się do zasad konstytucyjnych dotyczących zakresu prerogatywy królewskiej i uznał, że jej zastosowanie w analizowanym przypadku prowadzić będzie do rewizji prawa krajowego. Wyszedł on z założenia, że prawa nabyte na podstawie rozdziału 2 ustawy, są prawami ustawowymi nadanymi przez parlament. Należy jednak zwrócić uwagę, że pogląd ten jest kwestionowany. Profesor John Finnis twierdzi, że prawa te są raczej prawami nadanymi na podstawie traktatów¹⁸. Zarysowany spór jest efektem sporu o naturę prawa europejskiego w Zjednoczonym Królestwie. Stanowisko przyjęte przez Trybu-

¹⁵ P. Mikuli, *Problematyka...*, s. 310; I. Loveland, *Constitutional Law, Administrative Law, and Human Rights: A Critical Introduction*, 6th ed., Oxford University Press 2012, s. 93 i n; *Attorney-General v. De Keyser's Royal Hotel Ltd.* [1920] AC 508, <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1920/1.html> (6.11.2016); *Laker Airway Ltd v Department of Trade* [1977] QB 643, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/1976/10.html> (6.11.2016); *R v Secretary of State for the Home Department, ex parte Fire Brigades Union* [1995] 2 AC 513, <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1995/3.html> (6.11.2016).

¹⁶ H. Barnett, *Constitutional and Administrative Law*, 8th ed., Routledge 2011, s. 130 i n.

¹⁷ *R. (Miller) v. Secretary of State for Exiting...*, § 10.

¹⁸ J. Finnis, *Terminating Treaty-based UK Rights: A Supplementary Note*, Judicial Power Project, 2 November 2016; <http://judicialpowerproject.org.uk/wp-content/uploads/2016/11/Finnis-2016-Supplementary-Note-pg.pdf> (6.11.2016).

nał, może być interpretowane jako zacieranie rozróżnienia między prawami, opartymi na traktatach, a prawodawstwem Zjednoczonego Królestwa, które stanowi podstawę przeniesienia tych praw na grunt prawa brytyjskiego¹⁹.

Osobnym problemem godnym rozważenia jest poprawność poglądu przyjętego przez Trybunał, co do nieodwołalności notyfikacji. Artykuł 50 nie stanowi o ewentualnym wycofaniu powiadomienia, ale także wyraźnie go nie wyklucza. Wprawdzie ust. 3 stanowi o możliwości przedłużenia okresu negocjacyjnego, co może sugerować, że jest to jedyna możliwość prawnej ingerencji w uruchomiony proces wyjścia z Unii. Argument ten może być jednak podważany. *Traktat o Unii Europejskiej*, jak każdy traktat interpretowany jest zgodnie z Konwencją Wiedeńską o Prawie Traktatów²⁰. Artykuł 68 Konwencji stanowi, że notyfikacja lub dokument dotyczący wycofania się z traktatu może być odwołany w każdym czasie, zanim wywoła skutki prawne²¹. Wydaje się także oczywiste, że nowy rząd sformowany po wyborach do Izby Gmin, posiadając mandat z wyborów powszechnych, posiadałby uprawnienie do wycofania notyfikacji złożonej przez poprzedni gabinet²².

2. Osobnego omówienia wymaga problematyka relacji zasady suwerenności parlamentu do zasady suwerenności narodu. Instytucja referendum cały czas traktowana jest jako *novum* konstytucyjne w porządku prawnym Zjednoczonego Królestwa. Dopiero w latach 70. XX w. instytucja ta zostaje wprowadzona do brytyjskiego systemu ustrojowego²³. Jak pisze Vernon Bogdanor:

¹⁹ Odmienny status prawa unijnego podkreślany był w orzecznictwie sądowym w Wielkiej Brytanii: *Thoburn v Sunderland City Council* [2002] EWHC 195 (Admin), [2003] QB 151, <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Admin/2002/195.html> (6.11.2016); *R. (HS2 Action Alliance Ltd) v Secretary of State for Transport* [2014] UKSC 3, [2014] 1 WLR 324, <http://www.bailii.org/uk/cases/UKSC/2014/3.html> (6.11.2016).

²⁰ *Konwencja Wiedeńska o Prawie Traktatów* sporządzona w Wiedniu 23 maja 1969 r. (Dz.U. 1990, Nr 74, poz. 439).

²¹ P. Craig, *Miller: Winning Battles and Losing War* (OxHRH Blog, 4 November 2016), <http://ohrh.law.ox.ac.uk/miller-winning-battles-and-losing-wars> (6.11.2016).

²² D. Feldman, *Brexit, the Royal Prerogative, and Parliamentary Sovereignty* (UK Const. L. Blog, 8th Nov 2016), <https://ukconstitutionallaw.org/2016/11/08/david-feldman-brexit-the-royal-prerogative-and-parliamentary-sovereignty> (12.11.2016).

²³ I. Bokszzczanin, *Referendum w Wielkiej Brytanii*, [w:] E. Zieliński, I. Bokszzczanin, J. Zieliński, *Referendum w państwach Europy*, Warszawa 2003, s. 326; P. Mikuli, *Zasada podziału władz a ustrój brytyjski*, Warszawa 2006, s. 62, P. Biskup, *Instytucja referendum w brytyjskiej praktyce konstytucyjnej*, „Przegląd Sejmowy” 2007, nr 1, s. 91 i n.; Ł. Jakubiak, *Rozwój insty-*

„aż do lat 70. XX wieku referendum było postrzegane jako sprzeczne z konstytucją brytyjską”²⁴. Takie postrzeganie tej instytucji wynikało z prymatu zasady suwerenności parlamentu. Z prawnego punktu widzenia zasada ta opierała się na założeniu, że parlament posiada uprawnienie do stanowienia norm bez ograniczeń. Z zasady tej silnie zakorzenionej w brytyjskiej tradycji ustrojowej, a także popartej orzecznictwem sądów wynika, że każdy akt ustawodawczy uchwalony przez parlament jest źródłem prawa stanowionego, które z uwagi na brak jakichkolwiek ograniczeń w tym zakresie może stanowić podstawę dla zmiany każdego ustawodawstwa przyjętego uprzednio²⁵.

Implikacją dominującej pozycji zasady suwerenności narodu jest fakultatywny i niewiążący charakter referendów²⁶. Wprawdzie zasada suwerenności parlamentu doznała w ostatnich latach licznych ograniczeń²⁷, w tym przede wszystkim poprzez implementację prawa Unii Europejskiej, to jednak współdecydowanie obywateli w akcie bezpośredniego głosowania o kształcie prawa obowiązującego w Zjednoczonym Królestwie cały czas uważane jest za trudne do pogodzenia z tą zasadą²⁸. Dokonując interpretacji ustroju brytyjskiego poprzez perspektywę zasady suwerenności parlamentu referendum posiada wyłącznie funkcję konsultacyjną, a opinia wyrażona w bezpośrednio przez naród w głosowaniu, nie może zamykać drogi do przyjęcia innego rozstrzygnięcia przez parlament. Pamiętać jednak należy, że władza suwerenna, w aspekcie politycznym, należy do narodu²⁹. W związku z tym, pomimo niewiążącego charakteru wyników referendum, parlament respektuje wyrażone przez społeczeństwo stanowisko, czując się związanym wynikiem doradczej partycy-

racji demokracji bezpośredniej w państwach anglosaskich, [w:] *Konstytucjonalizm w państwach anglosaskich*, red. A. Zięba, Kraków 2013, s. 68–69.

²⁴ V. Bogdanor, *Western Europe*, [w:] *Referendums around the World. The Growing Use of Direct Democracy*, red. D. Butler, A. Rahney, Washington 1994, s. 33.

²⁵ P. Mikuli, *Zasada podziału władz a ustrój brytyjski*, Warszawa 2006, s. 61.

²⁶ P. Mikuli, N. Fox, *Instytucja referendum w Zjednoczonym Królestwie Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej – uwagi wokół ogólnokrajowego referendum z dnia 23 czerwca 2016 r.*, *Aktualne problemy referendum*, red. B. Tokaj, A. Feja-Paszkiewicz, B. Banaszak, Warszawa 2016, s. 290.

²⁷ P. Mikuli, *Zasada suwerenności parlamentu w Zjednoczonym Królestwie i jej współczesne ograniczenia – zarys problemu*, [w:] *Ustroje. Historia i współczesność. Księga jubileuszowa dedykowana profesorowi Jackowi Czajowskiemu*, red. M. Grzybowski, G. Kuca, P. Mikuli, Kraków 2013, s. 448 i n.

²⁸ P. Mikuli, N. Fox, *Instytucja...*, s. 291.

²⁹ Ł. Jakubiak, *Rozwój instytucji...*, s. 68–69.

pacji wyborców³⁰. Jak wynika z powyższego wyводу na gruncie zasad politycznych parlament czuje się związany wynikiem referendum, w efekcie czego ograniczona zostaje swoboda parlamentu w materii będącej przedmiotem głosowania, a referendum w praktyce zyskuje charakter wiążący.

Jak już podniesiono zasada suwerenności narodu jest przede wszystkim kwalifikowana jako zasada polityczna. Wyrażne odniesienia do zasady suwerenności narodu w konstytucji brytyjskiej są bardzo rzadkie, choć co pokazują wyniki referendum z 2016 r. w praktyce ustrojowej są bardzo doniosłe. Jak dalece zasadę suwerenności narodu, przy uwzględnieniu jej wagi politycznej i politycznoprawnej natury konstytucji brytyjskiej, można uznać za podstawową zasadę konstytucyjną, nie jest do końca jasne. T. May w swoich wypowiedziach jasno deklaruje, że rząd uważa się związany tą zasadą³¹.

Trybunał w ostatniej części wyroku³² stanął na stanowisku, że Ustawa *the 2015 Referendum Act* w sprawie członkostwa w Unii Europejskiej, która stwarzała ramy prawne dla głosowania nad Brexitem musi podlegać interpretacji w świetle podstawowych zasad konstytucyjnych, takich jak: suwerenności Parlamentu i przedstawicielskiej demokracji parlamentarnej. Zdaniem Trybunału prowadzi to do konkluzji, że referendum może mieć jedynie rolę doradczą dla prawodawców w Parlamencie, chyba że ustawa referendalna wyraźnie stanowi inaczej. Jak podniesiono w wyroku, taka klauzula w ustawie z 2015 r. się nie znalazła. Dodajmy, że w dwóch akapitach odnoszących się do statusu referendum Trybunał trzykrotnie podkreślił wyłącznie doradczy status referendum. Wywieść z tego należy, że Trybunał jednoznacznie stanął na stanowisku, że zasada suwerenności parlamentu jest nadrzędna w stosunku do zasady suwerenności narodu. W kategoriach praktycznych, oznacza to, że Trybunał dopuszcza jako konstytucyjnie i prawnie dopuszczalne, aby parlament odmówił uruchomienia procedury wynikającej z art. 50, pomimo rezultatu referendum³³.

³⁰ P. Biskup, *Instytucja...*, s. 89; P. Mikuli, N. Fox, *Instytucja...*, s. 293.

³¹ T. May, *Why I Will Not Allow the British People's...*

³² *R. (Miller) v. Secretary of State for Exiting...*, § 105–108.

³³ M. Elliot, H. Hooper, *Critical reflections on the High Court's judgment in R (Miller) v Secretary of State for Exiting the European Union*, U.K. Const. L. Blog (7 November 2016), <https://ukconstitutionallaw.org/2016/11/07/mark-elliott-and-hayley-hooper-critical-reflections-on-the-high-courts-judgment-in-r-miller-v-secretary-of-state-for-exiting-the-european-union> (12.11.2016).